

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/9 Spring 2016, p. 525-538
DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9747>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 20.06.2016 ✓ Accepted/Kabul: 20.07.2016
✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA – Doç. Dr.
Hakan AKDAĞ

This article was checked by iThenticate.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ PERSPEKTİFİNDE SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖĞRENME KAZANIMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Erol KOÇOĞLU* - Özkan AKMAN**

ÖZET

Sosyal bilgiler dersi, içerisinde barındırdığı birçok disipline ait bilgi, beceri ve değerlerin bir arada kaynaştırılarak verildiği birbirinden farklı kazanımları, öğrenme öğretmen sürecinde öğrenciye anlamlandırarak aktarmayı temele alan bir çalışma alanıdır. Bu çalışma alanın kazanımları belirlenirken, kazanım ait olduğu disiplinin temel amaçları ve kazanıma yönelik olarak hazırlanan içerik, öğrenciye görelilik ilkesi çerçevesinde düzenlenerek öğrenciye sunulmalıdır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının perspektifinde sosyal bilgiler dersinin kazanımlar açısından değerlendirilmesidir. Araştırma grubunu, İnönü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında eğitim hayatına devam eden 100 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile alınmıştır. Elde edilen veriler, nitel veri analizi tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinin kazanımlarına ilişkin, birbirinden farklı algılara sahip olduklarını ve bu durumu birbirinden farklı şekilde gerekçelendirdiklerini göstermektedir. Öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan sorulara verdiği yanıtlar analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Kodlamalar araştırmacıların ortak görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Yapılan çalışmada çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi öğrenme ürünlerine (kazanım) yönelik algılarının, genel amaç, değer ve beceriye ilişkin çeşitli temalarla ifade ettiklerini gösteren bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı, sosyal bilgiler, kazanım, öğrenme.

* Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi- Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı El-mek: erolakademi@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi Nizip Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı, El-mek: akmanozkan@hotmail.com

PERSPECTIVE OF SOCIAL STUDIES TEACHERS LEARNING OUTCOMES OF THE EVALUATION

ABSTRACT

Social studies, a discipline that incorporates knowledge of the different gains from each other by fusing together the skills and values given, the teacher in the process of learning students transferring meaning them is a workspace area base. This workspace gains when determining the gain of the main goals of discipline and achievement that was prepared for the contents to be presented to the students organized in the framework of the principle of relativity students. The purpose of this research, social studies teacher in the perspective of the candidate is evaluated in terms of achievements of the course. The research group constitutes Inonu and Firat University Faculty of Education social studies teacher continued his education majors in 100 social studies teachers. The views of social studies teachers were taken with semi structured interview consisting of open ended questions. The obtained data were analyzed utilizing qualitative data analysis techniques. When the findings of the research examined social information on the achievements of the teaching departments in studying teachers of social studies, they have different perceptions of each other and show that they justify this in different ways from each other. Teacher candidates' responses to the questions contained in the form of talks and the creation of model analysis was used for NVivo 11. Coding was created in line with the consensus of researchers. Established the working group in studies of social studies teachers learning products (gain) for the perception of general purpose, value and showing that the findings were expressed in a variety of themes related to skills.

STRUCTURED ABSTRACT

The overall objective of the research, social studies teacher candidates from the perspective of evaluating the course in terms of learning outcomes, assessment of teachers is to place the various proposals in the light. Social studies curriculum in the training program elements in the 2005-2006 academic year with the actual program changes depending on a number of innovations said to be rearranged. New programs concerned with social studies is to provide students with a variety of information in the objectives of the course, but only to provide access to information is not the main purpose, or to transfer information. The purpose of the foundation of the social studies course is to train good citizens (Ministry of Education, 2005; Barr, Barth, and Shermism, 1978; Savage and Armstrong, 2000; Ross, 2006, NCSS, 2013; Martorella, Beale and Bolick, 2005, Tonga and Uslu, 2015). Good citizens on the concept of unity could not be achieved even though the content (Ross, 2006; Tonga and Uslu, 2015) "citizenship" concept of defining the mention of a certain value (Tonga and Uslu, 2015). A qualified citizens who want to train social studies education in the work area, the gains in knowledge according to the student's level of development is directed at each stage, skill, and said that vary in terms of value for money. Because each step

Turkish Studies

in the students who need the information in terms of social studies courses, skills and values that are different from each other.

The purpose of study

The overall objective of the research, social studies teacher candidates from the perspective of evaluating the course in terms of learning outcomes, assessment of teachers is to place the various proposals in the light. In this context, the general objective is to answer the following questions:

- ✓ In the framework of the overall objectives of social studies education study area, what are the learning outcomes expected to be transferred to individuals taking part in the social studies curriculum?
- ✓ What are the skills acquired by the individual with the learning outcomes sought to be transferred to individuals in social studies?
- ✓ What are the learning outcomes for the value acquired by the individual in the process of teaching and learning through the social studies?

Method

Social studies teacher candidates in the perspective of this research for the evaluation of the course in terms of learning outcomes, semistructured interviews were conducted with methods based on qualitative research approach. In this research case study model it was used. Case study model "in a recent case in real life contexts, especially to investigate empirically in the absence of definitive information as to the limits of context and facts" refers to the form (Yin, 1994, p.13; Merriam, 1998, p. 27).

Findings and Interpretations

The social sciences, in terms of achievements that are contained in the opinions of teachers in this study, which assessed in the light of data from semi-structured interviews with teachers form is collected. The obtained data were evaluated teachers are similar in some points at some point for social studies is that they have different perceptions gains were observed (Figure 1, 2, 3). In this study, social science data collection for the recovery program, which is evidence for the researchers will be shaped according to the achievements of other items in the program. Namely, Nas (2000) 's "life science and social studies teaching," stated in his work "program, not the items in the breakdown of content items to be made and continue to be gains" judicial shaped constitute one of the educational basis of this study. Social information studies at the values for the products of the course learning objectives and achieve many different results from each skill-based, with a wide scope of social studies workspace by certain groups; The concept explained by the complexity of some cuts. The diversity of the types of data obtained by the researchers in the study of social studies in different countries, the diversity of disciplines contained in the workspace and workspace explained the purpose of the interpretation in different ways. In terms of literature Çatak (2015) 's his "Turkey is the study of social studies education program" is working, "social studies from the past to the present,

Turkish Studies

countries' political, social and economic situation, according to need names to express that show continuous change in structure as well as" social information structure to give direction to the debate will be an important criterion for. Is assessed in the light of the views teachers of social studies learning products is one of the most important findings in this study are the data obtained for the reflection of the situation to gain the overall objective of social science study area (Figure 1). When these data are analyzed, we see that there are not many more than a purposeful objectives of social studies courses. Another important findings in this study are the various thematic achievements of social studies and the results obtained for skills assessment (Figure 2). In this study, teachers, social studies lesson of expressing that vary in terms of the inclusion of many skills, the acquisition of skills, Ministry of Education (2005) in t collected social studies paralleled the skills table is determined by the commission; Mutluer (2013) made by "social studies teacher feedback about the skills that are in social studies program" shows the contrast with the skills transfer process and expressed in his work.

Keywords: Prospective teachers, social studies, acquisition, learning.

1.GİRİŞ

Kazanım (hedef) genel anlamıyla varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir(Sönmez, 2011). Kazanımlar, program geliştirme literatüründe genelde bir eğitim programının geliştirilme sürecinin ilk aşaması olarak kabul edilmektedir. Eğitimdeki program geliştirme çalışmalarında en önemli hususlardan birini kazanımların belirlenmesi oluşturmaktadır. Kazanım, ulaşılmak istenen nokta ya da sonuç olarak tanımlanabilir. Ertürk (1998) eğitimde hedefi; "bir öğrencinin planlanmış ve tertiplenmiş yaşantılar sayesinde kazanması kararlaştırılan ve davranış değişikliği veya davranış olarak ifade edilmeye elverişli olan bir özellik" olarak ifade etmiştir(Özdemir, 2007). Bir diğer bakış açısıyla öğretim programının içeriğinde yer alan öğrenci kazanımları, literatürde "öğrenme çıktıları" ifadesiyle de adlandırılmaktadır (Kennedy, Hyland and Ryan, 2006'dan akt: Tahaoğlu, 2014). Kazanımlar, Bingham'ın (2009) "Öğrenme Çıktıları Geliştirme Rehberi" adlı çalışmasında, öğrenme süreci sonucunda öğrencinin neyi bilmesi, anlaması ve yapabilmesi gerektiğini karşılayan bir unsur olarak tanımlanmıştır. Öğrenme sonuçlarına dayalı öğretim modeli, son yıllarda uluslararası çerçevede oldukça önem kazanmıştır (Kennedy, Hyland ve Ryan, 2006'dan akt: Tahaoğlu, 2014).

Eğitimde hedef (Kazanım), Saylor, Alexander ve Lewis (1981'den akt: Özdemir, Altıok ve Baki, 2015)'in ifade ettiği gibi, "öğrenme etkinliklerine ya da yaşantılarına katılım yoluyla gerçekleşmesi beklenen öğrenci davranışlarındaki açık ve kesin değişimler" ya da "programdaki belirli derslerin veya ünitelerin amaçlanan eğitimsel çıktıları" (Posner, 2003'den akt: Özdemir, Altıok ve Baki, 2015) şeklinde tanımlanabilir. Eğitimde hedefler genel olarak dikey ve yatay boyutta düzenlenmektedir. Dikey boyutta uzak, genel ve özel hedefler yer alırken (Ertürk, 1998), yatay boyutta ise bilişsel (cognitive), duyuşsal (affective) ve devinişsel (psychomotor) alanlara (Demirel, 2014) bağlı olarak hedefler belirlenir. Eğitimde uzak hedefler, eğitim sisteminin politik felsefesini yansıtırken, genel hedefler uzak hedefin bir bakıma yorumu şeklinde düşünülebilir. Bir başka ifade ile uzak hedefler, kapsadığı insan nitelikleri açısından biraz daha ayrıntılandırıldığında elde edilen hedeflere eğitimin genel hedefleri denir. Özel hedefler ise, öğrenciye kazandırılması ya da öğrencinin kazanması düşünülen özellikler olup bir disiplin ya da çalışma alanı için hazırlanırlar (Ertürk, 1998; Özçelik, 1998; Özdemir, Altıok ve Baki, 2015).

Turkish Studies

Öğrenme- öğretme olayının gerçekleştiği eğitim kurumlarının etkili olabilmesi büyük oranda eğitim-öğretim faaliyetlerinin amaçlı ve planlı olarak yürütülebilmesine bağlıdır (Özdemir, Altıok ve Baki, 2015). Eğitim programı, bu faaliyetlerin amaçlı ve planlı bir şekilde yürütülmesinde en temel unsuru oluşturmaktadır (Anderson ve diğ. 2010; Özdemir, Altıok ve Baki, 2015). Bu bağlamda, eğitim programı kavramı Marsh ve Willis (2007)'in aktardığı şekilde; “okulun sorumluluğunda planlanmış ve öğrencilere geniş bir öğrenme ortamında bilgi ve becerileri kazanabilmeleri için sağlanan öğrenme yaşantılarının tümü” olarak tanımlanabilir. Verilen şekilde tanımlanan eğitim programında yer alan kazanım, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları öğrenme öğretme sürecinde, öğrencinin anlamlı öğrenmesini kolaylaştırmak için ilgili birimler tarafında belirlenip düzenlenen öğelerdir. Bu öğelerden biri olup öğrenme çıktıları olarak da isimlendirilen eğitim programında yer alan kazanımlar, dersin öğrenme – öğretme sürecinde ki diğer bütün etkinliklerine yön verdiğini söyleyebiliriz. Çünkü bütün derslere yönelik olarak hazırlanan her programın en önemli ögesini kazanımlar oluşturmaktadır. Bu durum sosyal bilgiler dersi çalışma alanı içinde geçerlidir. Şöyle ki, temel amacı “*Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemi kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektedir*” şeklinde belirtilen (MEB, 2005; Koçoğlu, 2014) sosyal bilgiler dersi çalışma alanı programında yer alan kazanımlara göre programın diğer öğeleri şekillenmektedir.

Sosyal bilgiler eğitim programında yer alan eğitim programı öğeleri 2005-2006 eğitim öğretim yılında gerçekleşen program değişiklikleriyle bir takım yeniliklere bağlı olarak yeniden düzenlendiği söylenebilir. Yeni programla birlikte sosyal bilgiler dersinin amaçları içerisinde öğrencilere çeşitli bilgileri kazandırmak söz konusudur ama sadece bilgi aktarmak veya bilgiye ulaşmayı sağlamak temel amaç değildir. Sosyal bilgiler dersinin en temeldeki amacı iyi vatandaş yetiştirmektir (MEB, 2005; Barr, Barth, ve Shermis, 1978; Savage ve Armstrong, 2000; Ross, 2006, NCSS, 2013; Martorella, Beal ve Bolick, 2005; Tonga ve Uslu, 2015). İyi vatandaş kavramı içerik olarak üzerinde birlik sağlanamamış olsa da (Ross, 2006; Tonga ve Uslu, 2015) “vatandaşlık” kavramı tanımlanırken belli değerlerden bahsedilir (Tonga ve Uslu, 2015). Nitelikli bir vatandaş yetiştirmek isteyen sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanında, yer alan kazanımlar her bir kademede yönelik olduğu öğrencinin gelişim düzeyine göre bilgi, beceri, ve değer değer açısından farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Çünkü her bir kademede eğitim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersi açısından ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve değerler birbirinden farklıdır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, öğretmen adaylarının perspektifinde sosyal bilgiler dersinin öğrenme kazanımları açısından değerlendirerek, öğretmen adaylarının değerlendirmeleri ışığında çeşitli önerilere yer vermektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ Sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının genel amaçları çerçevesinde, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alıp bireye aktarılması planlanan öğrenme çıktıları nelerdir?
- ✓ Sosyal bilgiler dersinde bireye aktarılmaya çalışılan öğrenme çıktılarıyla bireyin edindiği beceriler nelerdir?
- ✓ Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrenme öğretme sürecinde bireyin edindiği değerlere yönelik öğrenme çıktıları nelerdir?

2.YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının perspektifinde sosyal bilgiler dersinin öğrenme kazanımları açısından değerlendirilmesine yönelik bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Creswell (1998) nitel araştırmayı, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metodlarla sorgulayarak, anlamlandırma süreci olarak ifade etmektedir. Nitel araştırma sürecinde araştırmacı bütüncül bir araştırma tablosu ortaya koyarak; kelime analizleri, detaylı katılımcı görüşme raporları kullanır ve araştırmayı doğal ortamda düzenler. Nitel araştırmada genel olarak takip edilen araştırma süreci parçadan bütünedir [tüme-varım]. Genel itibarıyla nitel araştırmacı gözlem, görüşme ve dokümanlardan yola çıkarak kavramları, anlamları ve ilişkileri açıklayarak süreci sürdürür (Merriam, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise, görüşme soruları önceden belirlenmiş görüşme durumlarını kapsamaktadır (Balcı, 2004). Bu araştırma da durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması modeli “*güncel bir olgunun gerçek yaşam bağlamında, özellikle bağlam ve olguların sınırlarının kesin olarak belli olmadığı durumlarda görgül olarak araştırılması*” şeklinde ifade etmektedir (Yin, 1994, s.13; Merriam, 1998, s. 27).

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunu, Malatya İnönü ve Elazığ Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında eğitim hayatına devam eden 100 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmacıların bu illerde yer alan üniversitelerde öğrenim hayatına devam eden sosyal bilgiler öğretmen adaylarına ulaşma kolaylığı ve araştırmacılara araştırmanın güvenilirliği açısından kolaylık sağladığı için çalışma grubu üyeleri bu illerden seçilmiştir. Çalışma grubu üyelerinin 60 Malatya İnönü Üniversitesinde 40 ise Elazığ Fırat Üniversitesinde sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında öğrenim hayatına devam eden 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu üyelerinin 65’i erkek 35’i kadın adaylardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulduktan sonra öğretmen adaylarının perspektifinde sosyal bilgiler dersi kazanımlarının değerlendirilmesi yapabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken öncelikle sorulacak sorular belirlenmiştir. Sorular oluşturulurken kolay anlaşılabilir sorular yazma, açık uçlu sorular sorma, odaklı sorular hazırlama, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu sorular sormaktan kaçınma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenleme gibi ilkelere (Yıldırım ve Şimşek, 2008) dikkat edilmiştir. Görüşme formu hazırlandıktan sonra sosyal bilgiler öğretmenliği ana bilim dalında eğitim hayatına devam eden bir öğretmen adayıyla ön görüşme yapılmış, görüşme tamamlandıktan sonra öğretmen adayının görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Anlaşılmayan soru maddeleri değiştirilmiştir. Ön görüşmeye alınan bu öğretmen adayı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmada kullanılacak olan görüşme formu, İnönü Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde görev yapan alan uzmanlarına, içerik geçerliliğini sağlamak amacıyla görüşlerine sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen görüş ve öneriler doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formunda 3 soru yer almaktadır. Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için araştırmacılar, araştırma kapsamındaki her bir öğretmen adayı ile önceden görüşme yapılarak randevu alınmıştır. Görüşmede görüşme formunda yer alan sorular öğretmen adayına sırasıyla sorulmuş ve adayın rahat bir şekilde soruları cevaplaması talep

edilmiştir. Öğretmen adayının sorulara verdiği yanıtlar, araştırmacılar tarafından yazılı olarak kaydedilmiştir.

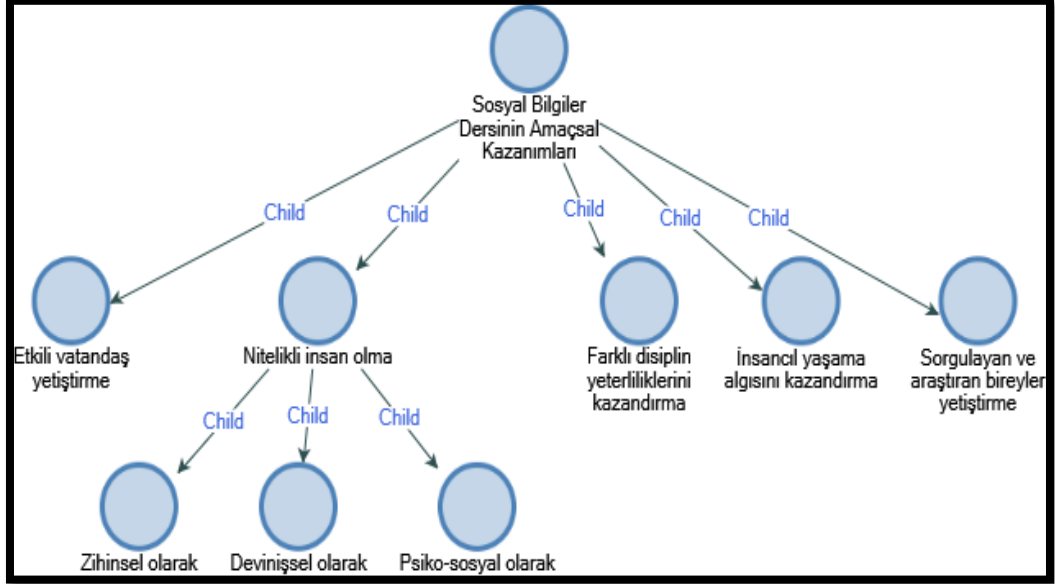
Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ilgili çözümlenmeler, nitel boyutta gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar destekli nitel veri analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Kodlamalar araştırmacıların ortak görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu çerçevede, öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi kazanımlarının değerlendirilmesine yönelik görüşleri betimsel ve içerik analizi teknikleriyle belli temalar altında bu görüşler gruplanarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacılar ve uzmanlar tarafından öncelikle ana temalar ardından bunlara bağlı alt temalar oluşturulmuştur. Çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan temalar aralarındaki bağları gösterir şekilde modellenmiş ve görselleştirilmiştir. Modelde yer alan ilişkileri gösteren temayı söyleyen kişi sayısı (frekansını) belirlenmiştir. Araştırmacıların ve uzmanın, temalarda yer alması gereken görüşlere ilişkin değerlendirmeleri karşılaştırılarak “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilmiştir. Araştırmacı dışında iki uzmanla birlikte analizler yapıp, Miles ve Huberman’ın (1994) formülüne göre araştırmacılar arasındaki uyum hesaplanmıştır. Bu hesaplama sonucunda, $P = (83/83+1) \times 100 = \%92$ olarak hesaplanmıştır.

3.BULGULAR

Öğretmen adaylarının görüşleri temelinde, verilerin analizi ile elde edilen bulgular aşağıda yöneltilen sorulara ilişkin oluşan alt başlıklar altında yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçlarına İlişkin Öğrenme Çıktıları Durumu

Şekil 1. Sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına ilişkin öğrenme çıktıları sonuçları

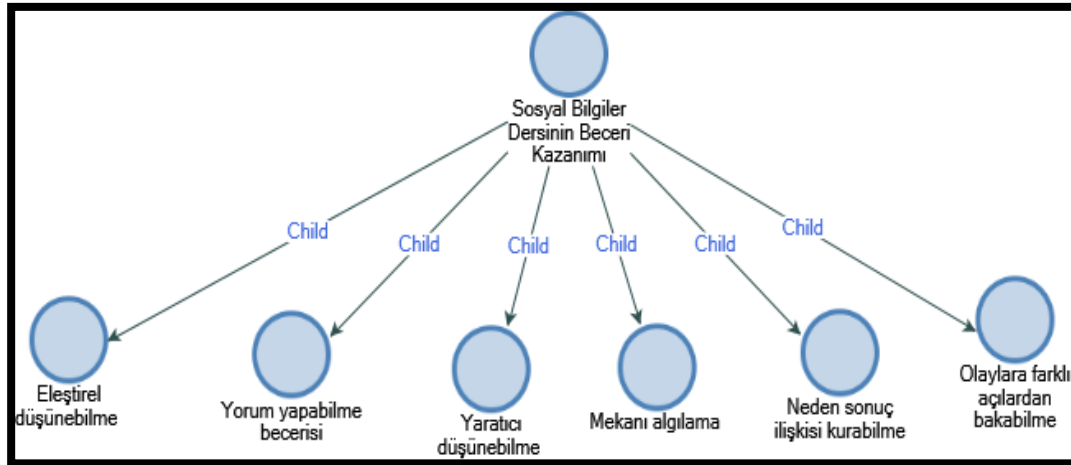
Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına ilişkin sosyal bilgiler dersinde yer alan öğrenme çıktılarına ilişkin görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının genel amaçları çerçevesinde, sosyal

bilgiler dersi öğretim programında yer alıp bireye aktarılması planlanan öğrenme çıktıları nelerdir?” Sorusuyla alınıp değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının verdiği cevaplar ışığında yukarıda oluşan sonuçlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının çoğunluğu etkili vatandaş yetiştirme (f=42) ve nitelikli birey olma (f=35) temalarını ön plana çıkardıklarını; geri kalan adayların ise farklı disiplin yeterliliklerini kazandırma (f=10), insancıl yaşama algısını kazandırma (f=8) ve sorgulayan ve araştıran bireyler yetiştirme (f=5) temalarını ön plana çıkardıklarını söyleyebiliriz. Sosyal bilgiler dersinde ön plana çıkan öğrenme çıktıları nitelikli birey olma teması altında bir araya getiren öğretmen adayları da kendi içerisinde, zihinsel açıdan (f=16), devinışsel açıdan (f=12) ve psiko-sosyal açıdan (f=7) nitelikli birey olma alt temalarını ön plana çıkardıklarını şekil 1’e baktığımızda söyleyebiliriz.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının genel amaçlarına yönelik olarak sosyal bilgiler dersinde ön plana çıkan öğrenme çıktılarına ilişkin algılarının farklı olması sosyal bilgiler dersinin kendi içerisinde birbirinden farklı disiplinleri ve bu disiplinlere yönelik kazanımları içermesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Her ne kadar öğretmen adaylarının görüşlerine bakılarak farklılaştıkları söylene de, aslında öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanının genel amaçlarından birçoğunun sosyal bilgiler dersinde öğrenme çıktısı olarak öğrencilere aktarıldığını ifade etmiş olmaları çalışmanın dikkat çekici sonuçlarının başında gelmektedir. Bu konuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri aşağıdaki şekilde örneklendirilebilir:

“Sosyal bilgiler dersinde ön plana çıkan öğrenme çıktıları ya da kazanımlar, bu dersin asıl gayesi olan sosyal bilgiler eğitimi çalışma alanındaki temel hedefleri öğrenciye aktarıcı niteliğe sahip olmasıdır. Eğer sosyal bilgiler dersi bu çizgiden uzaklaşırsa zaten işlevini kaybetmiş demektir. Bana göre çalışma alanının amaçlarından biri olarak ön plana çıkan kazanım, ülkesinin milli ve manevi değerlerinin farkında, kurallara uyan, hak ve özgürlükleri bilen vatandaşlar yetiştirmektir” (Öğretmen adayı, 22; Etkili vatandaş yetiştirme).

Beceriye Dayalı Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarına İlişkin Durum

Şekil 2. Sosyal bilgiler dersinin beceri kazanımlarına ilişkin öğrenme çıktıları sonuçları

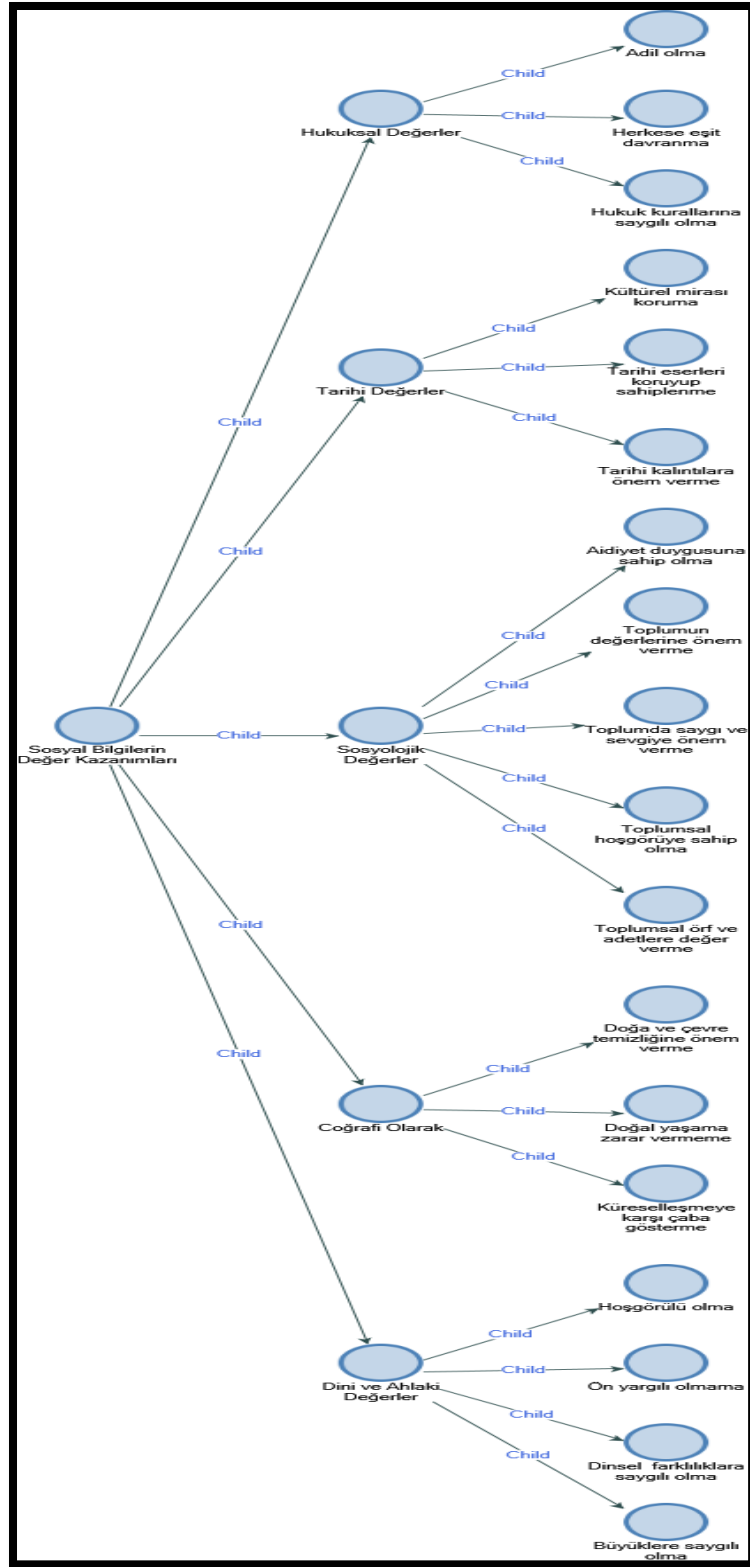
Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Sosyal bilgiler dersinde bireye aktarılmaya çalışılan öğrenme çıktılarıyla bireyin edindiği beceriler nelerdir?”

şeklindeki soruya öğretmen adaylarının verdiği cevaplardan hareketle farklılaştıklarını söyleyebiliriz (şekil 2). Çalışma grubunun bu soruya verdiği yanıtlar incelendiğinde; öğretmen adaylarının eleştirel düşünebilme (f=23), yorum yapabilme (f=15), yaratıcı düşünebilme (f=26), neden sonuç ilişkisi kurabilme (f=24) ve olaylara farklı açılardan bakabilme (f=12) becerilerini ön plana çıkardıkları gözlemlenmektedir. Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi beceri kazanımlarını farklı beceriye dayalı temalar altında ifade etmeleri sosyal bilgilerin birçok beceriyi yönelik olduğu kitleye aktarmayı temele aldığını söyleyebiliriz. Sosyal bilgiler dersinin birbirinden farklı becerileri öğrencilere kazandırmaya yönelik kazanımları içeriyor olması, sosyal bilgiler dersinin bireyin çok yönlü gelişimi, olayları değerlendirirken ön yargılardan uzak farklı açılardan değerlendirilmesini ön gördüğü ileri sürülebilir. Çalışma grubunun bu soruya verdiği yanıtlara ilişkin birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

“Bana göre sosyal bilgiler, gerek ilkokul ve gerekse ortaokullarda en çok beceriyi aslında öğrenciye kazandırmayı hedefleyen bir derstir. Ancak tutturmuşuz ya “sosyal bilgiler soyut bir ders somutlaştırmaya ihtiyaç var” şeklindeki serzenişimiz bu dersi daracık sığ bir kapsam içerisinde değerlendirilmesine sebep olmuştur. Doğrusu bu değil. Çünkü birey, sosyal bilgiler sayesinde kendini tanıyor, ifade ediyor, olayları değerlendiriyor, yorum yapıyor, olaylara ilişkin çözümler üretebiliyor da farkında değil. Sorunun aslında cevabını verdim ama, şunu söylemeden olmaz: sosyal bilgiler yaşadığımız anın, durumun, olayın veya olgunun mantıksal analiz becerisini yapmamızı sağlayan en önemli çalışma alanıdır” (Öğretmen adayı, 3; neden sonuç ilişkisi kurma).

“Sosyal bilgiler dersi öğrenme çıktılarını son bir yıldır gireceğim KPSS sınavından dolayı sık sık incelediğim kadarıyla değer açısından ön plana çıkan birçok kazanımın olduğunu söyleyebilirim ki bu kazanımlarda çoğunluğu bireye tarihsel mirasa karşı harekete geçirecek niteliğe sahip olan Tarihi değerler olduğunu düşünüyorum”(Öğretmen adayı, 86; Tarihi değerler).

Beceriye Dayalı Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Çıktılarına İlişkin Durum

Şekil 3. Sosyal bilgiler dersinin değer kazanımlarına ilişkin öğrenme çıktıları sonuçları

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/9 Spring 2016

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alıp yöneltilen “Sosyal bilgiler dersi sayesinde öğrenme öğretme sürecinde bireyin edindiği değerlere yönelik öğrenme çıktıları nelerdir?” şeklindeki soruya öğretmen adaylarının birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları şekil 3’te görülmektedir. Öğretmen adaylarının soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; sosyolojik değerlerin (f=26), tarihi değerlerin (f=24), hukuksal değerlerin (f=18), coğrafi değerlerin (f=12) son olarak dini ve ahlaki değerlerin (f=20) ön plana çıktığı görülmektedir. Çalışma grubu üyeleri *sosyolojik değerleri*, aidiyet duygusuna sahip olma (f=5), toplum değerlerine önem verme (f=3), toplumda saygı ve sevgiye önem verme (f=4), toplumsal hoşgörüye önem verme (f=8) ve toplumsal gelenek ve göreneklere önem verme (f=6); *tarihi değerleri*, tarihi kültürel mirasa duyarlılık (f=17), tarihi kalıntıları koruma ve önem verme (f=7); *hukuksal değerleri*, adil olma (f=7), herkese eşit davranma (f=8), hukuk kurallarına saygılı olma (f=3); *coğrafi değerleri*, doğa ve çevre temizliğine önem verme (f=5), doğal yaşamı koruma (f=4), küreselleşmeye karşı çaba gösterme (f=3) *dini ve ahlaki değerleri* ise kendi içerisinde, büyüklere saygılı olma, dini bakımdan hoşgörülü olma ve ön yargılı olmama alt temalarıyla açıkladıkları gözlemlenmektedir (şekil 3).

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi öğrenme çıktılarının değer açısından analizleri incelendiğinde öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler dersi öğrenme çıktılarının değer anlamında birçok kazanıma sahip olduğu konusunda hem fikir oldukları kanısına sahip oldukları söylenebilir. Çünkü tespit ettikleri her bir ana temanın kendi içerisinde birden fazla alt temaya ayrılması sosyal bilgiler dersi kazanımlarının öğrenciye aktarım açısından birçok değeri içerdiği ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersinde her ne kadar sunuş yolu stratejisi baskın olarak kullansa da dersin yönelik olduğu öğrenci yada öğrenci grubu değer aktarımını dersin öğretmeninden, dersin kazanımlarından ve derse yönelik etkinliklerden de öğrenebilir. Öğretmen adaylarının bu temaya ilişkin ifadeleri aşağıda örneklendirilmiştir.

“Sosyal bilgiler dersinde değer aktarımı birçok yaklaşımla kazandırılmaktadır. Bunlardan birkaçını sayacak olursak, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve telkin olabilir. Sosyal bilgilerde daha çok telkin kullanılmaktadır. Yani değeri kabul ettirme düşüncesidir. Bu kesinlikle yanlış bir yol olup ve bu yoldan 2005 değişikliği ile vazgeçilmiştir. Soruya baktığımda sosyal bilgilerin içerdiği disiplin sayısı birden fazla olduğundan dolayı değerleri tek başlık altında sınıflandırmanın yanlış olduğu kanısındayım. Yine de cevap verecek olsam, kesinlikle ahlaki ve dini değerler daha da ön planda olduğunu düşünenlerdenim. Her meslek grubunda ahlaki değerler önemli olduğunda bu değerlerin yer aldığı kazanımlar daha da baskındır” (Öğretmen adayları, 7,19; dini ve ahlaki değerler).

4.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal bilgiler dersinin, içerdiği kazanımlar açısından, öğretmen adaylarının görüşleri ışığında değerlendirildiği bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formuyla öğretmen adaylarından veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi kazanımlarına yönelik bazı noktalarda benzer bazı noktalarda ise farklı algılara sahip oldukları gözlemlenmiştir (şekil 1, 2, 3). Bu çalışmada sosyal bilgiler programında kazanımlara yönelik verilerin toplanması, programdaki diğer öğelerin kazanımlara göre şekilleneceğine ilişkin araştırmacılar da olan kanıdır. Şöyle ki, Nas’ın (2000) “*hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*” isimli çalışmasında ifade ettiği “*programlarda dökümü yapılacak öğe içerik ve devamındaki öğeler değil kazanımlar olmalıdır*” şeklindeki yargısı bu çalışmanın eğitsel dayanaklarından birini oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinin öğrenme ürünlerine ilişkin değer, amaç ve beceriye dayalı birbirinden farklı birçok sonucun elde edilmesi, bazı kesimler tarafından sosyal

bilgiler çalışma alanının kapsam genişliğiyle; bazı kesimler için karmaşıklık kavramlarıyla açıklanabilir. Çalışmada araştırmacılar tarafından elde edilen verilerin tür bakımından çeşitliliği sosyal bilgiler çalışma alanını içerdiği disiplinlerin çeşitliliğine ve çalışma alanı amaçlarının farklı ülkelerde farklı şekillerde yorumlanmasıyla da açıklanabilir. Literatür açısından bakıldığında Çatak'ın (2015) yaptığı “*Türkiye de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi*” isimli çalışmada, “*sosyal bilgilerin geçmişten günümüze, ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik durumuna göre gerek isim gerekse yapı olarak sürekli değişkenlik gösterdiğini ifade etmesi*” sosyal bilgilerin yapısına ilişkin yapılan tartışmalara yön vermesi bakımından önemli bir ölçüt olacaktır.

Sosyal bilgiler dersi öğrenme ürünlerinin öğretmen adayları görüşleri ışığında değerlendirildiği bu çalışmada elde edilen en önemli bulgulardan biri sosyal bilgiler çalışma alanının genel amaçlarının kazanımlara yansıma durumuna ilişkin elde edilen verilerdir (şekil 1). Bu veriler incelendiğinde sosyal bilgiler dersinin birçok bir değil birden çok amaçsal kazanımlarının olduğunu görmekteyiz. Çalışmada elde edilen bu sonuç, Akpınar ve Kaymakçı'nın (2012) yaptıkları “*ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bakış*” isimli çalışmalarında elde ettikleri birçok bulguyla paralellik gösterirken; özellikle sosyal bilgilerin genel amaçları içerisinde “*vatandaşlık konularını amaç olarak ön plana çıkarmaları*” bu çalışmada elde edilen “*etkili vatandaş yetiştirme*” temasıyla benzerlik göstermektedir. Bu durum yapılan çalışmada elde edilen bulgunun önemini ortaya çıkarması bakımından oldukça önemli olduğunu söylenebilir. Çalışmada elde edilen diğer bir önemli bulgu, sosyal bilgiler dersi kazanımlarının beceriye ilişkin değerlendirilmesi ve elde edilen çeşitli tematik sonuçlardır (Şekil 2). Bu çalışmada öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler dersinin beceriye ilişkin kazanımlarının birçok beceriyi içermesi bakımından çeşitlilik gösterdiğini ifade etmeleri, MEB'in (2005) te toplanan sosyal bilgiler komisyonu tarafından tespit edilen beceri tablosuyla paralellik gösterirken; Mutluer (2013) tarafından yapılan “*sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri*” isimli çalışmada ifade ettiği beceri ve aktarım süreciyle zıtlık göstermektedir. Çünkü Mutluer, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin bu becerileri kazandıracak yeterlilikte olmadıklarını ifade etmesi programdaki becerilere bakış açısını negatif etkilemiştir.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi kazanımlarını değerlendirdiği bu çalışmada elde edilen bir diğer önemli sonuç değerler bakımından sosyal bilgiler dersi kazanımlarının incelenmesidir. Çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında sosyal bilgilerin içerisinde barındırdığı birçok disipline yönelik değerlere kazanımlarda doğrudan ya da dolaylı olarak öğretmen adaylarına göre yer verildiğini görmekteyiz. Çalışmada elde edilen bu sonuç, Tonga ve Uslu (2015)'unun yaptıkları “*Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım Değer İlişkisi*” isimli çalışmasında elde edilen bütün verileriyle paralellik göstermesi çalışmada elde edilen bulgunun önemini açığa çıkarmaktadır. Çalışmada elde edilen bu sonuçlar ışığında:

- ✓ Sosyal bilgiler dersi kazanımlarının içerdiği disiplinler açısından, bilgi, beceri ve değer olarak, kapsamı nitelik açısından yeniden değerlendirilebilir,
- ✓ Sosyal bilgiler dersine yönelik hazırlanan ve farklı nitelikleri içeren kazanımlara, karmaşık değil, açık ve net ifadeler ile programlarda yer verilmelidir,
- ✓ Sosyal bilgiler dersine yönelik hazırlanan kazanımlar, öğrencilerin gelişim, öğretmenin ise alan ve meslek bilgisi yeterliliklerine yönelik olarak, yeniden düzenlenmesi gerekir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgilerin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bakış, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20,(2), 605-626.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., ve Diğ. (Eds.) (2010). Öğrenme, öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama. *Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncellenmiş biçimi*. (Çev. D. A. Özçelik). Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Barr, R., Barth, J. L., ve Shermis, S. S. (1978). The nature of social studies. California: ETC Publications.
- Bingham, J. (2009). Guide to developing learning outcomes. The Learning and Teaching Institute Sheffield Hallam University, Sheffield.
- Creswell, J. W. (1998). Qualitative Inquiry and Research Design: *Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çatak, M.(2015). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi, *Ekev Akademi Dergisi*, 19,(62), 69-94.
- Ertürk, S. (1998). Eğitimde Program Geliştirme. Meteksan A.Ş., Ankara.
- Kennedy, D., Hyland, A. ve Ryan, N. (2006). Writing and using learning outcomes: a practical guide. EUA Bologna Handbook.
- Koçoğlu, E.(2014). Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarının Kültürel Yaşam Üzerindeki Etkilerine İlişkin Öğretmen Algıları, *Mediterranean Journal of Humanities*, IV/2, 191-205.
- Marsh, C. J. ve Willis, G. (2007). Curriculum: alternative approaches, ongoing issues. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Martorella, P. H., Beal, C. M. ve Bolick, C. M. (2005). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5 Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara
- Merriam, S. (1998). Qualitative Research and Case Study Applications in Education. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M. ve Huberman, A. (1994). Qualitative Data Analysis: *An Expanded Source Book*. Thousand Oakes: Sage Publications.
- Mutluer, C.(2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/7, p. 355-362.
- Nas, R. (2000). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- NCSS, (2013). National curriculum standards for social studies: Introduction www.socialstudies.org/standards/introduction 07.05.2016 tarihinde alınmıştır.
- Özçelik, D. A. (1998). Eğitim programları ve öğretim. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özdemir, S.M. (2007). Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Editör, Gürbüz OCAK), Pegem A Yayıncılık, Ankara.

- Özdemir, S.M., Altıok, S. ve Baki, N.(2015). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının İncelenmesi, *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3,(4), 363-375.
- Posner, G. (2003). *Analyzing the curriculum*. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill Humanities.
- Ross, E. W. (2006). The struggle for the social studies curriculum. E.W. Ross (Ed.). *Social studies curriculum purposes, problems, and possibilities*. Albany: State University of New York Pres.
- Savage, T. ve Armstorng, D. (2000). *Effective teaching in elementary social studies*. Prentice Hall, New Jersey.
- Saylor, J. G., Alexander, W. M., ve Lewis, A. J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Sönmez, V. (2011) *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Tahaoğlu, A. (2014). Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel Açıdan İncelenmesi, Bilkent Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi Yüksek Lisans Programı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tonga, D. ve Uslu, S.(2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım Değer İlişkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KEFAD) Cilt 16, (1), 91-110.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (1994). "Evaluation: A Singular Craft". Eds.: C. Reichardt and S. Rallis. *New Directions in Program Evaluation*, 1994, 71-84.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Koçoğlu, E. & Akman, Ö. (2016). "Öğretmen Adaylarının Perspektifinde Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrenme Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi / Perspective of Social Studies Teachers Learning Outcomes of the Evaluation", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/9 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9747>, p. 525-538.